

VII.

„Et fattigt, forandret Rige.“

Ved *Holger Fr. Rørdam.*

Da Mag. Niels Bang i Aaret 1663 kaldtes fra Præsteembedet i Dalum og Sanderum til Fyns Bispestol, fik han til Eftermand i det anseelige Præsteembede, han havde beklædt, den 24aarige Jens Pedersen, der af nogle kaldes Bergendal, et Navn, hvormed han dog ikke selv skrev sig. Om ham bemærker J. Worm (*Lexic. over lærde Mænd* II, 184—5): »Hans Formand Mag. Niels Bangs Lykke, at blive kaldet fra et Landsbykald til Biskop i Fyn, siges at have givet ham, som Eftermand, Haab om lige Forfremmelse, hvorfor han søgte under den lærde Kong Frederik III ved Skrifter at gjøre sig bekendt; men Titelen af den Bog: Et fattigt, forandret Rige, skal ikke være bleven vel optagen, saa der blev intet af, om det og nogensinde af Kongen havde været tænkt.« — Om det

nævnte Skrift skal her meddeles lidt nærmere Oplysning. Den fuldstændige Titel lyder:

It fattigt forandret Rige effter den 34. versicels anledning i den 107. Psalme, Kortelig offverdraget aff den, som Gud om den sidste glædelig Forandring paa alting Jnderlig Paakalder. Kbhvn. 1667. 12mo. (Tiløgnet den kgl. Oversekretær, Kancelliraad Erik Krag til Bramminge).

Forfatteren søger paa Grundlag af sin Text: »Hand gjør det fructbare Land bart for deris ondskab, som bør der udi«, at vise, at den Elendighed, der ved den sidste langvarige og ødelæggende Krig var kommen over Landet, var en Følge af Folkets Synder, og at det derfor gjaldt om alvorlig Omvendelse. Blandt de forskjellige Æredigte til Forfatteren, hvormed Bogen sluttet, er ogsaa et latinsk af en Præst i Odense, Hr. Niels Loffue, der her kalder sig Nicolaus Flammineus S. I dette Digt findes et og andet, der, om end dunkelt fremsat, dog kunde udlægges som indeholdende en Hentydning til den Forandring, der var foregaaet med Riget ved Enevældens Indførelse¹⁾. Det har dog neppe været nogen af Forfatterens Mening at vove sig ind paa det saa overordentlig farlige politiske Omraade.

¹⁾ Digtet, der er skrevet »in laudem Dn. Johannis Petræi, Ecclesiarum, quæ apud Fionos sunt, Dalum et Sanderum, Pastoris dignissimi«, slutter paa følgende Maade:

Tempus erat, nec erit, quo dicere fas fuit olim:

Divisum imperium cum Jove Danus habet.

At nunc te vides? Quantum mutatus ab illo!

Arctoum dixit maximus ille Frotho.

Scilicet ad finem jam tendunt omnia, postquam

Non jam, quo culpæ progrediantur, habent,

Magnum igitur moliris opus, tu dulcis amice,

Quod libet hoc faciet propudiosa cohors.

Ita ominatur, o si minus vere,

Nicolaus Flammineus S.

Men vist er det, at Skriftet vakte en ubehagelig Opsigt paa højere Steder; thi at det »fattige, forandrede Rige« var Danmark, kunde jo ikke nægtes, og Udgivelsen af dette Skrift foranledigede derfor Udstedelsen af en kgl. Forordning af 6te Maj 1667, om at alle Skrifter, som nogen vilde udgive her i Landet, skulde underkastes Professorernes Censur, inden de maatte trykkes. Derhos tildelte Biskop Bang ifølge kgl. Ordre de to uforsigtige Præstemænd en Paamindelse, der viser, at det kun var ved velvillige Fortolkeres Hjælp, at de slap for strengere Tiltale. Denne Paamindelse lyder saaledes (efter Originalen i Fyns Bispearkiv):

In nomine Jesu:

Anno 1667, den 10 Junij er denne vnderskreffne paamindelse vdi Odense Consistorio vdi Prousternes Nærværelse och Paahør vdi Fyen, effter den naadigste Befalling mig giffuen, H. Jens Pedersøn i Dalum och H. Niels Jensøn Louffue aff mig vnderskreffne ex officio foreholt och giffuet.

Kiere H. Jens Pedersøn och H. Niels Loffue, gode Wenner! Denne min allernaadigste Herris och Arffue-Konnings naadigste Forordning, som nu bleff oplest om de Bøgers Revision, som nogen wil trycke lade, haffuer I H. Jens med Eders Bogs Titul, saa lydende: Et fattigt, forandret Rige, och I H. Niels med Eders Carmine, sat bag i samme scripto, mesten delen forvolt, efftersom høystbe^m min allernaadigste Herre och Konning huercken aff dennem haffuer behaget; huorudoffuer derpaa snart kunde haffue fult saadan wnaade, at det haffde bleffuet Eder begge til Skade, dersom høystbe^m Hans Majest. icke aff Kongelig Mildhed ved de nærværende sagens gode Fortolkere haffde ladet sig bevegge det i Naade at ansee. Huorfor endog ieg vel haffde Aarsag ratione officij at giffue Eder begge en skarp reprimande, saa wil ieg dog ickun raade och paa-minde Eder, at I tacker Gud, som haffuer bevegget Hans Kong. Mst^s Hierte til Naade imod Eder, och i ald wnderdanig ydmyghed tacker Hans Mst. for Kongelig Mildhed och Skonsel. Dette er herhos mit trohientig Raad, ia ex officio

Befalling, at I hereffter, om i faar i sinde videre at skriffue noget och til trycken forferdige, at I io icke gaar dennem forbi, som aff Hans Mst. naadigst erre forordnede saadanne Skrifter at revidere, mens med ald Wnderdanighed retter Eder [effter] Hans Mst^s nu opleste Forordning, och som i lerre andre, det och selff i gierningen tydeligen lader kiende: At frychte Gud og ære Kongen! Huilcken den naadefuld Gud lade det gaa altid wel, saa gaar det os alle well! Och Hans Mst. lenge fredsommelig och wel udi alt lycksalig gode opholde for Christi Skyld!

Datum i Odense Consistorio

Ao. & die vt supra.

Saa ynsker Jeg troligen aff
Hiertet, Hans Majestets
wnderdanigste Tiener och
trohiertig forbeder,

Niels Bang m. pp^{ia}.

At vores ærverdig Biscop haffuer forreholt disse tuende Prester, som foreschreffne ere, denne paamindelse, huorpaa de begge vdj ald vnderdanighed deprecerede deres forseelser och tackede Hans Maj. for ald Naade och Schaansell, vinde vi vnderschreffne Prouster vdj Fyen.

Niels Pedersøn Brun m. m.

Hans Friis.

Peder Christenssøn Hom-
ble e. h.

Hans Jacobson m. ppr.

Lauritz Nielsen Held-
wadt mpp.

Cnud Pedersen G. m. m.

Henning Christensøn Achthonius.

Johan Henrichsen Gosman m. p^a

Claus Pederssøn m. m.

Pouell Bagger m. ppa.

Gregers Pedersen m. m.

Hans Jacobsøn Sperling m.
propria.